

دین و توسعه: با تأکید بر قرائت امام خمینی (ره) از دین

محمد منصورنژاد*

فرضیه: «رابطه دین و توسعه با توجه به نوع قرائت و فهم دینی می‌تواند سه گزینه «امتناع»، «امکان»، و «بی‌ارتباطی» باشد و قرائت امام خمینی از دین امکان طرح بحث از مبانی توسعه و تحقق مصادیق آنرا می‌دهد.»

نکات عمده مورد بحث در مقاله عبارتند از:

۱- مراد از دین، سه محتوای «نص الهی»، «فهم دینی» و «عمل جامعه دینی» می‌تواند باشد که در نوشتار حاضر تمرکز بر دین (اسلام) به معنای دوم (فهم دینی) است.

۲- فهم دینی در یک قالبندی کلی می‌تواند حداقل به سه گونه زیر باشد:
الف - فهم موسع از دین: در این قرائت از آنجا که دایره شرع بسیار وسیع گرفته شده و سهم عقل ناچیز گردیده و تفسیری از جامعیت دین دارد که جا برای طرح اندیشه‌های نو و از جمله توسعه نمی‌ماند. این نگاه از دین به عبارت دیگر نگاه «سنتی» به دین است.

ب - فهم مضیق از دین: در این قرائت از آنجا که دایره شرع محدود گردیده و به «دین حداقل» فرو کاسته، دین رسالتی برای ارائه نظام سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و... ندارد و تنها رسالت دین تأمین ایمان مردم است. در این نگاه از دین و دینداران نباید توقع مباحث مربوط به حتی مبانی توسعه را داشت. از این رو رابطه‌ای بین توسعه و دین وجود ندارد. این نگاه از دین را فهم مدرن از دین نیز

* - دانشجوی دکترا دانشگاه تربیت مدرس، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

می‌توان نامید.

ج - فهم بینابین (متعادل): در این نگاه ضمن اینکه از جامعیت دین دفاع می‌گردد، اما این بدان معنا نیست که همه پرسشها در کلیه حوزه‌ها را باید دین پاسخ گوید. از این رو می‌توان بعضی از مباحث توسعه را از دیگران اخذ نمود و وام گرفت. ضمن اینکه در این قرائت مبانی دیده می‌شود که راه را برای توسعه یافتگی باز می‌کند. این نگاه از دین را می‌توان فهم «فراستنی» از دین لقب داد. مدعای مقاله حاضر آن است که حضرت امام خمینی قرائت سوم (بینابین = متعادل) از دین داشته و با مبنای تفکر ایشان می‌توان از ارتباط مثبت بین دین و توسعه بحث نمود و حتی بعضی از مبانی و شاخصهای توسعه را می‌توان از اندیشه امام خمینی استخراج نمود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی